

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ Й ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА ЖУРНАЛІСТИКИ
Кафедра німецької та романської філології

**СЛОВА-РЕАЛІЇ ЧАСІВ НДР В РОМАНІ Т. БРУСІГА «СОНЯЧНА
АЛЕЯ»**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти магістр

Виконала: студентка 2 курсу 08-291М групи

Спеціальність: 035.043 германські мови та літератури (переклад включно), перша - німецька

Освітньо-професійної програми: Філологія (германські мови та літератури (переклад включно)), перша - німецька

Сміліченко Кароліна Олегівна

Керівник: к. ф. н., доцентка Ковбасюк Л.А.

Рецензент: к. ф. н., доцентка Просяннікова Я.М.

Херсон – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ РЕАЛІЙ НА НАУКОВОМУ ПІДГРУНТІ ТА ЇХ СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ.....	7
1.1 Реалії як лексичне явище на перекладознавчому терені.....	7
1.2 Вивчення структури та класифікації різновидів мовних реалій у наукових доробках	11
1.3 Аналіз способів перекладу мовних реалій провідними перекладачами.....	14
Висновки до Розділу 1.....	18
РОЗДІЛ 2. ВИВЧЕННЯ ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ПОВОРОТУ ЧАСІВ ВОЗЗ'ЄДНАННЯ ФРН ТА НДР ТА ЛІТЕРАТУРНА СКРИНЬКА ТОГО ЧАСУ.....	19
2.1 Падіння Берлінського муру як підґрунтя для дослідження літературного періоду часів возз'єднання ФРН та НДР.....	19
2.2 Літературна спадщина часів возз'єднання ФРН з НДР.....	20
2.3 Томас Бруссіг як відомий письменник періоду возз'єднання НДР з ФРН.....	22
2.4 Роман Томаса Бруссіга «Сонячна алея» як яскравий приклад літературного повороту періоду возз'єднання ФРН та НДР.....	24
Висновки до Розділу 2.....	25
РОЗДІЛ 3. КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ПЕРЕКЛАД МОВНИХ РЕАЛІЙ НА ПРИКЛАДІ РОМАНА ТОМАСА БРУССІГА «СОНЯЧНА АЛЕЯ».....	26
3.1. Вивчення класифікації мовних реалій на прикладі роману Томаса Бруссіга «Сонячна алея».....	26
3.2 Особливості методів перекладу мовних реалій на прикладі роману Томаса Бруссіга «Сонячна алея».....	30
Висновки до Розділу 3.....	37
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	43

ВСТУП

Проблема взаємовідношення культури й інформації, яка відбувається в мові, тривалий час зацікавлювала мовознавців. Кожний верства соціального життя народу неминуче відшукують відбиток у його мові. Саме тому можна засвідчувати, що мова є виразним віддзеркаленням культури абиякої нації, вона тримає в середині національнокультурний шифр народу. Вона відтворює слова, у змісті яких зображено взаємозв'язок мови й культури, та котра іменується культурним складником семантики мовної одиниці. Дана категорія слів не вбачають подібних слів у других мовах і припадають саме до національної лексики, доступної для конкретної нації, тому вимагає витлумачення й рівнозначної передачі під час перекладу. Саме слова-реалії відносяться перш за все до таких слів.

Реалія, у вигляді терміна – це полісемічне поняття за своєю природою та включає широкий діапазон матеріальних й абстрактних денотацій. Питання перекладу реалій бачиться одним із визначальних і найпроблематичніших у міжкультурному аспекті перекладу і розвідках національно-культурної своєрідності мови та мовленнєвої діяльності. У випадку коли мовне і культурне різноманіття на даний час виокремлене як багатство культури, то якраз переклад ініціює його збереження. Переклад виявляє себе у вигляді певного способу забезпечення будь-якої національної мови та культури, пропонуючи різноманітні шляхи для їхнього саморозвитку та, одночасно, оберігаючи їх від надлишкового чужомовного впливу. Інтерпретуючи вислови з іноземної мови, що відбивають національно-культурні трафарети людських взаємовідносин, традицій і фактів, перекладачу варто застосовувати свої лексичні запаси при володінні рідною мовою, домислювати, як ті чи інші явища вживалися рідною мовою, якби вони побутували в дійсності його народу. Якщо перекладач має достеменне враження щодо реалії та її змістового застосування, тоді йому буде легше віднайти еквівалентну кальку цієї реалії під час перекладу.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю докладного й ґрунтовного студіювання реалій у художній літературі часів НДР й властивостям їхнього перекладу, бо вони віддзеркалюють нутро культури нації.

Даного можна добитися лише розпізнаючи ментальність народу. Інтерпретуючи тексти, які вміщують реалії перекладач наштовхується на дві основні проблеми: недостатність у мові перекладу відповідника через брак у представників цієї мови предмета, який зазначає реалія та необхідність передати історичне та національне забарвлення, колорит разом із предметною вагомістю реалії. Розвідками слів-реалій науковці розпочали дослідження відносно нещодавно, тільки у 40-х роках ХХ століття.

Розгляд останніх наукових робіт показує, що питанню перекладу реалій приділено праці вітчизняних та закордонних науковців, приміром Р. Зорівчак, С. Влахова, С. Флорина, В. Комісарова, Л. Соболева, Г. Шаткова, Г. Чернова, О. Ребрія, Г. Томахіна, А. Федорова та ін.

Об'єктом дослідження є реалії в художній літературі часів воз'єднання ФРН з НДР та їх лінгвокультурологічні властивості.

Предметом дослідження є класифікація та визначальні прийоми перекладу реалій українською мовою на прикладі художньої літератури часів воз'єднання ФРН з НДР, саме романі Томаса Бруссіґа «Сонячна алея».

Метою магістерської роботи є вираження змісту поняття «реалія» й дослідження властивостей перекладу німецьких реалій в прозових творах сучасної німецької літератури на українську мову.

Для досягнення нашої мети нам необхідно вирішити ряд конкретних **завдань**:

- визначити властивості реалій і охарактеризувати їх призначення у соціолінгвістичному аспекті;
- опрацювати вже наявні класифікації реалій;
- простежити визначальні прийоми перекладу реалій;
- схарактеризувати функції реалій в німецькій художній літературі;

– виконати перекладацький аналіз трансформацій, які використовуються при перекладі реалій художньої літератури часів воз'єднання ФРН з НДР, а саме романа Томаса Бруссіґа «Сонячна алея».

Методи дослідження: описовий метод (для вивчення поняття реалії); дедуктивний метод (для зображення ефекту реалій на читача і виокремлення його функцій на зразках з художньої літератури часів воз'єднання ФРН з НДР, а саме романа Томаса Бруссіґа «Сонячна алея», а також вичленовування трансформацій, що використовуються під час перекладу реалій); індуктивний метод (для узагальнення проаналізованої інформації); метод аналізу (для надання обґрунтування дослідженого матеріалу); метод синтезу (для обговорення основних визначень поняття «реалії» у взаємодії та сукупності із культурою та літературою); контекстологічний аналіз (для визначення поняття реалії в художній літературі).

Наукова новизна нашої наукової розвідки відноситься до того, що в ній вперше проведено аналіз лінгвокультурних реалій у зіставленні на прикладі художньої літератури часів воз'єднання ФРН з НДР, а саме романа Томаса Бруссіґа «Сонячна алея», вивчено та проаналізовано питання адекватного відбиття на українську мову мовних реалій у творах художньої літератури часів воз'єднання ФРН з НДР, а саме романа Томаса Бруссіґа «Сонячна алея».

Теоретична цінність нашої роботи вирізняється тим, що її ключові принципи і висновки допомагають у розробленні таких мовознавчих галузей, як загальне мовознавство, лексична семантика та перекладознавство.

Практична цінність дослідження вбачає перспективу застосовування його визначальних принципів і висновків під час викладання у закладах вищої освіти курсів лексикології сучасної німецької мови, загального мовознавства, перекладознавства та зарубіжної літератури. Матеріали реалізованого дослідження стануть у пригоді для подальшого вивчення мовних реалій у творах художньої літератури Німеччини, які пов'язані з науковою кафедральною темою. Наукова робота відповідає профілю дослідження, що проводиться кафедрою німецької та романської філології в межах наукової

теми: «Структурно-семантичний та комунікативно-дискурсивний аспекти дослідження мовно-мовленнєвих одиниць німецької та романської мов» (державна реєстрація 0121U110816, затверджено на засіданні кафедри протокол № 8 від 05.2021 року).

Апробація. Результати, отримані в ході дослідження, були використані під час написання тез «Проблеми перекладу мовних реалій», які подано до друку у збірник тез доповідей магістрів Херсонського державного університету «Магістерські студії» у 2022 році.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ РЕАЛІЙ НА НАУКОВОМУ ПІДГРУНТІ ТА ЇХ СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

1.1 Реалії як лексичне явище, структура та класифікація

Реалії це специфічні слова, які притаманні кожній мові. Вони є характерними для будь-якої місцевості, країни та народу. Реалії відображають їх розвиток та культуру, а також підкреслює унікальність. Реалії відносяться до національного словникового складу та не мають відповідників.

При перекладі реалій постає проблема відтворення історичних та народних особливостей. Ці слова та словосполучення належать до безеквівалентного словникового складу та є найменш досліджуваними [3, с. 106].

Вперше термін «реалія» було вжито мовознавцем А. Федоровим. В своїй праці «Про художній переклад» він стверджує, що для реалізації вдалого перекладу бракує одного володіння мовою, перекладач має бути обізнаним в літературі, культурі, історії та мати широкий світогляд. Ці знання будуть необхідні для переклада реалій [10, с. 23]. Він трактує термін «реалія» як предмет реального світу [19, с. 104].

В книжці «Практика перекладу» С. Ковганюк піддавав аналізу проблему перекладу реалій. Перекладознавець вважає реалії за наймення явищ та предметів духовної й реальної культури конкретного народу. Ці наймення не перекладаються [12, с. 106].

Мовознавчу суть «реалій» найдетальніше розглянув В. Виноградов в дисертації «Лексичні питання художньої прози». З точки зору лінгвокраїнознавства реалії розглядали В. Костамарова та Є. Верещагіна. При трактуванні «реалії» мовознавці дають їй приблизне та невичерпне формулювання. Науковці також не визначилися з спільновживаною термінологією. Лінгвісти розділилися на групи. Перші вважають, що реалії це слова, що відзеркалюють специфіку державного уряду, повсякдення, звичаї і т.д

[17, с. 150]. Інші вживають термін «реалія» для позначення особливих та повсякденних національних зворотів та слів, для переклада яких не існує відповідників, так як не існує таких понять в інших державах. [23, с. 290].

Лінгвіст Вл. Россельс дав визначення реаліям, як словам, що значать певні явища, предмети та поняття, які не властиві і не існують в вихідній мові [22, с. 169]. Науковець притримується думки, що реалією є явище, предмет або явище, яке стосується конкретної культури, історичного періоду, побуту певного народу, які не існують в інших народах [22, с. 169].

Л. Бархударов дає коротке визначення «реалії». Він визначає її як слова, що значать певні ситуації, предмети та поняття, а також яких немає в прикладному досвіді носіїв іншої мови [2, с. 78]. Надалі мовознавець розглядає це визначення перераховуючи предмети фізичні та моральної культури. До них можна віднести національний одяг, танці, кухню та інше. [2, с. 79].

Г. Шатков також дав визначення «реалії» в своїй роботі, які були присвячені безеквівалентній лексиці та проблемі її перекладу. Мовознавець стверджує, що до складу цього типу лексики найчастіше входять імена-власні та слова, які вживаються для означення специфічних та національних реалій [30, с. 57]. Отже, Г. Шатков долучив «реалію» до безеквівалентної лексики, таким чином для їх перекладу треба застосовувати окремий підхід.

Мовознавець В. Комісаров заявив, що «реаліями» є повсякденні та особливі слова та словосполучення, які не мають відповідника в повсякденні, відтак і в вихідній мові [13, с. 24]. Хоча, науковець вважає приказки й прислів'я складовою реалій, хоча це є спірним питанням, так як тільки певні складові прислів'я можуть відноситись до реалій, а також добір відповідників до реалій є можливим, хоча семантика перекладу та оригіналу, в певному ступені, буде вирізнятися.

Серед українських дослідників вперше дав визначення «реалії» О.Кундзіч. Мовознавець стверджує, що перекладати реалії на інші мови неможливо [16, с. 104].

Думку О. Кундзіча поділяє, але не цілком В. Коптілов. Лінгвіст зауважує на міжмовне порівняння при подаванні дефініції «реалія». Він визначає реаліями слова, що означають явища або предмет, яких не існує в вихідній мові [16].

Отже, спираючись на це твердження, можна зробити висновок, що певні слова можуть вважатися реаліями в одній мові, а вже в іншій – ні. На наш погляд, при перекладі реалії мусять бути трансформовані в мову перекладу, так як існують реалії, які не можна передати в початковій літературно-звуковій формі.

Метою перекладача є пошук стійкого співвідношення між оригіналом та перекладом реалій, але так щоб в перекладі збереглась національна особливість та було мінімізована кількість лексичних одиниць, які будуть незрозумілі реципієнту з іншої культури.

Дослідження «реалії» є актуальним й на сьогоднішньому рівні перекладацьких студій, про це може свідчити численні нові дослідження українських лінгвістів-перекладачів.

Зробивши аналіз праць вищезазначених мовознавців, ми хочемо розглянути всеосяжний опис дефініції «реалія» з боку перекладознавства, обрати доречну класифікацію реалій, проаналізувати труднощі перекладу реалій та запропонувати власну стратегію вирішення цих проблем, ґрунтуючись на виокремлені належних якостей у фахівця та доречних способів передання реалій.

Переважає більшість українських мовознавців вважають, що реалії відносяться на певному рівні до безеквівалентної лексики. Лінгвістка К. Кіяниця розглядала в своїх наукових працях історичні реалії а також класифікацію способів їх передачі. Порівнюючи «реалію» з такими термінами як «екзотизм», «лакуна», «безеквівалентна лексика» та «термін», К. Кіяниця дійшла висновку, що безеквівалентна лексика має поняття в досить широкому сенсі, екзотизми не можуть бути перекладені, а також не мають часової приналежності, термінам не властива національні та етнічні додаткові

значення, утворилися штучно й використовуються здебільшого в науковому стилі, лакуни – це відсутність певного найменування в інших мовах, на основі цього вони певною мірою відносяться до безеквівалентної лексики.

Науковиця вважає, що до дефініції «реалія» можна підібрати словосполучення, яке буде відповідним – «етнокультурна лексика». Це словосполучення охоплює максимальну кількість компонентів, що можуть розкрити якість лінгвістичне поняття [11, с. 30]. К. Кіяниця трактує термін «реалія» як слова та словосполучення, що мають значення певного предмета, явища або об'єкта, що властиві для культури, життя та устрою, історичного й суспільного прогресу певного народу та невідомі або відсутні в іншому суспільстві. Реалії носять значення часового або національного колориту і здебільшого не мають еквіваленту в перекладеній мові, вони вимагають особливого способу перекладу [11, с. 30-31].

Багато сучасних лінгвістів посилаються на дослідження Р. Зорівчак, яка найгрунтовніше розглядала питання перекладу реалій. Під терміном «реалія» перекладознавиця має на увазі полі- та монологічні одиниці, у яких головний лексичний зміст, що становить узвичаєно зафіксований за ними систему культурних та етнічних відомостей, що є чужорідної для життя іншомовного реципієнта [9, с. 58]. Такий спосіб трактування реалій показує їх відносну та перемінну категорію, що контрастує при порівнянні з іншими мовами або культурами, а також кількість реалій в мову неконстантний й залежить від лексики певної мови, специфіки духовної та речової культури, від числа етнокультурних зв'язків лінгвістичних суспільств [9, с. 58].

На думку мовознавця Р. Зорівчак слова, що мають слід національних особливостей, культурні відомості реалій є етично унікальними. Він робить припущення, якщо слово є мікросвітом, що віддзеркалює якусь частину реальності, незалежно від того чи правильне це розуміння її, тоді реалія через етнокультурну складову, дуже вирізняється щодо цього. Якщо дві пізні культури, мовні системи або цивілізації зтикаються одна з одною при перекладі, то найрельєфнішим та найпомітнішим цей перетин буде при передачі реалій.

Р. Зорівчак запевняє, що утворення нових реалій є незалежним від нашого бажання, реалії обумовлені народною необхідністю та факторами, що є поза мовою [9, с. 40].

Ми поділяємо думку Р. Зорівчак щодо реалій та утворюємо наступне трактування дефініції «реалія» з погляду перекладознавства. Реалія – це етнічно унікальні слова та словосполучення, що означають предмети, явища або об'єкти, які є властивими певній культурі, побуту, устрою, історичному та суспільному прогресу конкретного народу та є притаманними іншому народові; реалії відносяться до лінгвістичних явищ, що диференціюються та здебільш не мають еквівалентів в перекладеній мові, тож вимагають своєрідного способу перекладу. Безперечно, щоб подужати проблеми перекладу реалій, першою дією буде виділення доцільних слів та словосполучень в оригінальному тексті. Ми вважаємо, що на початковій стадії роботи над перекладом, фахівцеві потрібно утворити спеціальний перелік зовнішніх та внутрішніх етнокультурних слів-реалій.

1.2 Вивчення структури та класифікації різновидів мовних реалій у наукових доробках

Як відомо, реалій існує численна кількість, вони розрізняються між собою за формою та за морфологічною, лексичною та фонетичною специфікою. Тож виникає необхідність класифікувати та структурувати реалії. Завдяки класифікуванню, стане можливим характеризування та упорядкування цього особливого словникового складу, а це вже допоможе вирішити проблему перекладу реалій.

На нинішньому етапі вивчення реалій не існує однієї загальновизнаної класифікації реалій. Мовознавці подають різні типи класифікацій, ґрунтуючись на одних або інших принципах. Реалії можуть складати різні групи це підпорядковане тому, яке поняття означає реалія. Це можуть бути побутові, історичні, етнічні та інші. Вивчивши класифікації від таких

лінгвістів як Г. Томахіна [24], Р. Зорівчак [9], В. Виноградова [6], А. Федорова [26], Л. Бархударова [2] та інших.

Ми припускаємо, що однією з найвичерпанішою класифікацією є під авторством С. Флоріна та С. Влахова [7; 8], ці вчені різносторонньо розглядали реалії. Вони притримуються думки, що класифікація реалій має проводитися наступними способами: перший спосіб – це поділ за предметною ознакою, наприклад, побутові реалії: одяг – напої, їжа – посуд, меблі, житло – транспорт; військові реалії: військові службовці – зброя – підрозділи – обмундирування. Другий спосіб – поділ за ознакою місцевості, що є підпорядкований мовній та національній належності. Ця ознака поділяє реалії за знаходженням та розглядаються з іншої точки зору, в межах однієї мови поділ відбувається на чужі й свої реалії, а в межах двох мов діляться на внутрішні та зовнішні.

Під час нашого дослідження для характеризування типу реалій ми використовували класифікацію С. Флоріна та С. Влахова. Хід виділення реалій може бути важчим, якщо перекладач не має глибоких фонових знань про історію, країну, побут, чією мовою написаний оригінал тексту. Фонові знання є комплексом інформації про особливості країни, мова якої досліджується, її менталітет та культуру нації, народна специфіка невербальної та вербальної поведінки [15].

Таким чином перекладач має бути обізнаною та ерудованою персоною, яка не тільки досконало володіє мовою, з якої перекладають, а й бути освіченою в багатьох складових культури, діяльності, історії того суспільства, чия ця мова є рідною. Також варто зауважити, що переклад художнього тексту теж вартий виняткового відношення до нього. Художній переклад має свою специфіку, якщо порівнювати його з перекладом іншого жанру тексту, де найважливішим є адекватність та точність перекладу в порівнянні з оригіналом.

За особливостями структури виділяють реалії-одночлени (одне слово), реалії-полічлени (два і більше слів) та реалії-фразеологізми (стійкі словосполучення) [25].

Граматична специфіка реалій цікава тим, що одна частина мови може змінювати на прикметникову, дієприкметникову, дієслівну і інші форми [4].

Щодо семантики реалій, то можна запевнити, що реалії містять в собі деяку множину сем, завдяки яким утворюється визначення реалії. Важливо зауважити, що є семи, які носять конотативне значення й за допомогою їх можна прослідкувати етнічну приналежність та етнокультурні відомості.

Перекладознавець Г. Томахін поміж шарів словникового складу звертає увагу на національну лексику, що поєднана з реаліями конкретних країн, наприклад: австралізми, британізми, американізми і тд. [24, с. 15]. Американізми є проекцією специфічних політично-національної складової американців, їх культури, економіки, американського устрою, звичаїв та умов існування, американізми носять значення особливих предметів та явищ, які є властиві тільки для культури американців, ці специфічні слова становлять відмінність між іншими варіантами англійської мови. Мовознавець Г. Томахін поділяє американізми на дві окремі групи словникового складу. Перша – це слова та фразеологізми, що локальним відповідником інших слів та фразеологізмів та значать те ж саме поняття. Друга група лексичних одиниць – це ті, що означають явища та предмети, які є особливими для американського різновиду англійської мови. Ці лексичні одиниці є широковживаними в інших варіаціях англійської мови та слугують для вираження американських реалій, а також є складовою частиною інтернаціональної лексики [24]. Підбиваючи підсумок, можна зауважити, що реалія є специфічною, неоднозначною та складною категорією безеквівалентного словникового складу. Реалії мають близьке відношення до культури та швидко відгукується на змінення в прогресі певного суспільства. Спорідненість між культурою та мовою помітна найбільше в реаліях. Після виникнення реалій в духовному й реальному житті народу, з'являються нові слова в тій мові.

1.3. Аналіз способів перекладу мовних реалій

Провівши аналіз наукових праць таких мовознавців, як С. Флорін, Т. Левицька, А. Федоров, В. Комісаров, В. Виноградов, А. Швейцер, Л. Бархударов, А. Фітерман, Я. Рецкер, С. Влахов, Г. Томахін, можна виділити наступні способи передачі мовних реалій: описовий переклад, трансформаційний переклад, наближений переклад, транскрипція, транслітерація та калькування.

Під терміном транскрипція розуміють передачу вимови слова спеціальними графічними знаками, а транслітерація – це пряма передача написання слова графічними знаками однієї писемності на іншу. Ці два прийоми зазвичай використовуються для перекладу назв журналів, газет, фірм, пароплавів, компаній й інші. На сьогоднішній день ці способи використовують для перекладу художніх текстів все рідше, такий вибір може бути обумовлений тим, що транслітерація або транскрипція не розкривають та не дають визначення явищу або предмету, які незрозумілі для читача і без додаткових роз'яснень будуть невідомі [2].

Калькування – це заміна реалії в оригінальному тексті буквальним відповідником з перекладеної мови. [2; 17; 21]. Для здійснення описового або ще роз'яснювального способу перекладу фахівець пояснює значення реалії з оригіналу та з'ясовує ознаки, які має цей предмет або явище [2; 7]. Кальку визнають як неощадливим та важкий прийом перекладу. Зазвичай фахівці обирають поєднання двох способів: описовий переклад, кальку або транскрипцію при тому, що описовий переклад розташовують, або в коментарях тексту, або в виносці. Таке поєднання може згуртувати в собі економність та лаконічність способів висловлювання, які є притаманними транскрипції та як в описовому перекладі пояснюють семантику особливої лексичної одиниці.

Під визначенням приблизний або ще наближеного перекладу розуміють пошук еквівалента, якщо в вихідній мові він відсутній, який буде найближчим

за значенням в перекладеній мові до мови оригіналу. Такі приблизні відповідники до лексичних одиниць також можуть мати назву «аналогі» [2; 4].

Вживаючи під час перекладу аналогі перекладачеві слід пам'ятати, що в окремих випадках аналогі можуть неточно або приблизно характеризувати явище або предмет.

Трансформаційний спосіб перекладу – це зміна синтаксичної структури речення та лексичної перебудови слова. Такі дії ще мають назву лексикограматичними перекладацькими трансформаціями [2].

Слід зауважити, А. Федоров та В. Виноградов виокремили гіпонімічний прийом перекладу. Для цього прийому є властивим зіставлення слово, що має значення видового поняття в оригіналі до слова в перекладі, що передає родові поняття. [6; 26].

Теорія реалій, яку створили мовознавці С. Флорін та С. Влахов сприймають як інтегративну тому, що об'єднує в собі декілька підходів такі, як лінгвістичний, культурологічний, філологічний та літературознавчий. Проблему перекладу реалій перекладознавці розв'язують ґрунтуючись на зіставному аналізі оригінального та перекладеного тексту згідно до категорії колориту. Таким чином С. Влахов та С. Флорін виділяють два способи передачі реалій, а саме: переклад та транскрипцію [7]. Варто зазначити, думка, що реалії можуть перекладатися є неточною. Переклад полягає в знаходженні точної та еквівалентної лексичної одиниці. Що є неможливим тому, що реалії – це специфічні етнокультурні явища або поняття, яких не існує в іншій культурі та мові. Щодо відтворення реалій більш доречно мати на увазі не буквальный переклад, а пошук стилістичного та семантичного аналога або про набуття нового трансляційного найменування реалій.

Українська перекладознавиця Р. Зорівчак, ґрунтуючись на зіставленні оригінальної української прози до переклада англійською, виділила наступні прийоми трансляційного реномінування: дескриптивний перифраз, калькування, транскрипція, контекстуальне пояснення реалій,

інтерлінгвістична транспозиція на конотативному шаблі, уподібнення, комбіноване та гіперонімічне перейменування [10]. Р. Зорівчак погоджується мовознавцями Я. Рецкером, В. Комісаровим, Л. Бархударовим та В. Виноградовим щодо трактування «транслітерації» та «транскрипції».

Перекладознавиця під гіперонімічним перейменуванням має на увазі спосіб передачі реалій, що поєднаний з основними поняттями про лексичні трансформації, категорією позначуваного явища або предмету, рівнозначність порівнюваних об'єктів та узагальнення. Цей спосіб передачі обумовлений міжмовними гіпонімами, а вони пов'язані з гіпонімією лінгвістична універсалія. Застосовуючи гіперонімічне перейменування трапляється порушення сприйняття реалії, це виникає завдяки тому що певне поняття відтворюють через лексичну одиницю, яка має неточне та широке значення. Стилїстичне значення реалій, при використанні цього способу передачі, буде незначною. Не зважаючи на це, цей спосіб має також переваги. Гіперонімічне перейменування є нейтральним способом передачі реалій так, як він, на відміну від інших способів, не вносять оновлень в текст та не привертають зайву увагу реципієнта до реалії. Саме в позбавлені надмірної актуалізації в перекладеному тексті в потенційно перенасиченому лінгвокультурно забарвленими лексичними одиницями є корисність та перевага гіперонімічного перейменування.

Дескриптивний перифраз визначають як описові лексичні одиниці, завдяки яким реалії не дається їй пряме найменування, а описують через риси, які їй притаманні. Слід зазначити так, як дескриптивні перифрази зазвичай не реконструюють в повній мірі семантику оригінального тексту для реципієнта, то перекладачу слід мати чуття міри та не нехтувати збереженням художньої цілісності перекладу.

Р. Зорівчак порівнює комбіновану реномінацію до описового перифраза з транскрипцією. Перекладознавиця вважає цей прийом передачі реалій доволі ефективним, незважаючи на багатослівність. Перевагами цього прийому є найповніша семантична передача реалій.

На думку Р. Зорівчак, калькування – це своєрідний вид запозичення. Під час реалізації цього прийому передачі реалій, лексичні одиниці з оригінального тексту будуть передані буквально на семантичному та структурному рівні на перекладену мову. Цей спосіб передачі реалій підкреслює сенс перекладу як взаємопов'язаного процесу, оскільки цілком перекладу є відтворити оригінальний текст вихідною мовою. Калькування обумовлює реконструкцію самої форми слова, а також образну зміну смислу, стимулює виникнення неологізмів та посилення засобів словотворення [10].

Існують випадки, коли в художньому тексті реалія на межі цілковитої позбування денотативного значення, а існує тільки в конотативному плані. В цьому прикладі варто застосувати транспозицію на конотативному рівні, друга назва терміну – міжмовна конотативну транспозицію. Суть якої полягає в заміні оригінальній реалії на іншу реалію з перекладеної мови, не звертаючи на інше денотативне значення та зауважуючи на наближене конотативне значення реалії.

Під уподібненням розуміють реконструкцію семантичних та стилістичних ролі реалії з оригінального тексту відповідною реалією з вихідної мови. І. Лівницька дає назву цьому способу передачі реалій «підстановка» або ще «субституція». Мовознавиця стверджує, що цей спосіб вважається вдалим, коли між реаліями двох мов є багато схожого [18]. Перекладачеві, який застосовує цей спосіб передачі реалій, варто бути обачним, аби не утворити в читача враження, що текст неіншомовний та неіншокультурний. Таким чином, цей спосіб недоцільний в застосуванні щодо культурної, національної та стилістичної конотації.

Перекладознавці виділяють ще один спосіб передачі реалій та пошуку її відповідників – це контекстуальне тлумачення реалій. Цей спосіб передачі семантико-стилістичних функції є поєднаним з неподільністю художнього тексту. Реалізація цього метода полягає в поясненні реалії в контексті перекладу.

Висновки до розділу 1.

На нашу думку, реалії – це дуже цікаве та малодосліджуване явище у лінгвістиці, яке вивчали як зарубіжні так і вітчизняні мовознавці з різних точок зору. Реалії відображають розвиток та культуру певної країни, а також підкреслюють її неповторність. Реалії відносяться до національного словникового складу та не мають відповідників.

Термін «реалія» широко використовується у лексиці, так і в перекладознавстві. З погляду лінгвістики нами розглядалися реалії з різних точок зору провідних лінгвістів. Існують різні погляди щодо визначення поняття «реалія»: як притаманне щось саме цій країні; як специфіку державного уряду, повсякдення, звичаї; як позначення особливих та повсякденних національних зворотів та слів, для переклада яких не існує відповідників; явище, предмет або явище, яке стосується конкретної культури, історичного періоду, побуту певного народу, які не існують в інших народах.

Під час нашого дослідження ми приділили увагу класифікації мовних реалій С. Флоріним та С. Власовим. Науковці довели, що класифікація реалій має проводитися двома способами: перший спосіб – це поділ за предметною ознакою, а другий спосіб – поділ за ознакою місцевості, що є підпорядкований мовній та національній належності.

Займаючись перекладознавчим аспектом, ми послуговувалися способами перекладу мовних реалій за класифікацією Р. Зорівчак. Українська перекладознавиця, ґрунтуючись на зіставленні мов виділила наступні прийоми трансляційного реномінування: дескриптивний перифраз, калькування, транскрипція, контекстуальне пояснення реалій, інтерлінгвістична транспозиція на конотативному щаблі, уподібнення, комбіноване та гіперонімічне перейменування.

РОЗДІЛ 2. ВИВЧЕННЯ ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ПОВОРОТУ ЧАСІВ ВОЗЗ'ЄДНАННЯ ФРН ТА НДР ТА ЛІТЕРАТУРНА СКРИНЬКА ТОГО ЧАСУ

2.1 Падіння Берлінського муру як підґрунтя для дослідження літературного періоду часів возз'єднання ФРН та НДР

Для окреслення «повороту» в лінгвістичному аспекті було взято термін з словника Дуден. Згідно з ним це визначення характеризує радикальним переходом в керунку розвитку або подій; зміна певного періоду на новий. Ця дефініція вживається для опису соціальних та політичних потрясінь, що виникли в результаті падіння Берлінського муру та початку приєднання НДР до ФРН [39].

На внутрішньо-політичному рівні об'єднанню НДР та ФРН стало сприятливим до реалізації через незадоволеність громадян НДР низькою прогресивністю в порівнянні з ФРН, функціонуванням Соціалістичної єдиної партії (СЄНП) та режимом НДР. Посприяло возз'єднанню проведення вільних виборів та перемога на них Християнсько-демократичного союзу (ХДС). Возз'єднання східної та західної Німеччини було погоджено політичними лідерами НДР та ФРН. Про це свідчить підписання угоди від 31 серпня 1990 року. А 12 вересня 1990 року була підписана багатостороння угода між «країнами-переможцями» та двома частинами Німеччини (Великою Британією, Францією, США, СРСР; НДР та ФРН). Ця угода також називається «два плюс чотири». Цим договором було узгоджено «німецьке питання» та проголошено об'єднання НДР з ФРН. В угоді було погоджено: суверенітет країни, приєднання до союзів та організацій, зниженню кількості особового воєнного складу та зобов'язання Німеччини до відмови від розповсюдження, виробництва, та зберігання ядерної, хімічної й біологічної зброї. Східна та західна Німеччина об'єднали валютний, економічний та соціальний союзи. Урочисте об'єднання НДР з ФРН датується 3 жовтнем 1990 року. Землі НДР

(Саксонія, Бранденбург, Саксонія-Ангальт, Мекленбург-Передня Померанія та Тюрингія) увійшли до складу ФРН, східний та західний Берлін об'єдналися. 2 грудня 1990 року в ФРН на виборах до Бундестагу перемогла коаліція з поєднанням Вільної демократичної партії з союзом Християнсько-демократичного союзу та Християнсько-соціальної партії. Канцлером було проголошено Г. Коля [36].

Ідеалістичні очікування про інтеграцію роз'єднаних суспільств не здійснилися в реальності після возз'єднання. На території колишньої НДР була проведена вестернізація, а саме: ліквідація деяких університетів, книжок та професур. До розколу суспільства призвела криза самоідентифікації східних німців. Після злиття Німеччини вони мушили забути свій соціальний досвід та минуле за часів НДР та перелаштовуватися на демократичні орієнтири, що було для них проблематично через властиву східним німцям ідеалізацію соціалізму, комплекс меншовартості та почуття «остальгії» (ностальгії за НДР). Національна ідентичність західних німців також зазнала модифікацій. Інтеграція двох різних типів ідентичності східних та західних німців призвела до агресивного, ксенофобного та упередженого ставлення один до одного. Возз'єднання колись однієї країни проходило як злиття двох ментально- та світоглядно різних держав [34].

Основною підставою вдалої реінтеграції країн біла відсутність еквівалентів в повсякденній свідомості [33], яка утворює чуттєво-предметний досвід людини, в ній формуються знання, переконання та ідеологія [20].

Реінтеграції суспільства на рівні повсякденної свідомості вдалося досягти, завдяки поширенню тематичної художньої літератури. Вона була головним засобом артикуляцією різноманітності східних та західних німців [31].

2.2 Літературна спадщина часів возз'єднання ФРН з НДР

Літературний напрямок повороту з'явився внаслідок возз'єднання НДР з ФРН. Період цього напрямку є приблизно з 1990 по 2015 роки. До нього

належать літературні твори, що показують реакцію на соціальні, культурні та громадські зміни в суспільстві після падіння Берлінської стіни. Письменники були вільні в своєму творчому висловлюванні так, як в цьому літературному напрямку відсутні єдиний канон, один стиль, форма або лірична концепція.

У письменників, які вже отримали своє визнання до возз'єднання відчували перелом та кризу в своєму мистецтві, тому що вони були не в змозі реагувати на соціо-політичні зміни в країні. Для пошуків нових образів авторам знадобився творчий перерив.

Молоді письменники, які були ще підлітками за часів НДР набувають популярності після падіння Берлінського муру. Також автори, які вирости в західній Німеччині писали в цьому літературному напрямку і користувалися попитом читачів.

Після возз'єднання НДР та ФРН письменники реагували на події своєю творчістю. Широко використовувалися такі засоби художньої виразності, як параболістична, фрагментарна, сатирична оповідь. Історичні та міфологічні мотиви письменники теж застосовували.

Літературні твори повороту дають змогу зазирнути в минуле. Автори зображують в безжальній, іронічній або смішній формі колишню НДР. В своїх роботах вони писали про громадське політично-соціальне невдоволення, політичні та соціальні наслідки падіння берлінської стіни та возз'єднання ФРН та НДР. В своїх творах письменники розповідали також й про буденне життя громадян. Автори підіймали важливі теми свободи преси та слова та різноманітні соціальні образи [43].

Роман «Широке поле» (1995) під авторством Гюнтера Грасса отримало найбільше визнання. Не зважаючи на різноманітну реакцію в читачів, за роман автор був удостоєний Нобелівської премії. В романі йдеться про події від революції в Німеччині 1848 року до падіння стіни. Головним героєм є потсдамський архіваріус. Від його особи ведеться оповідь [41].

В цьому ж році Томас Бруссіг написав роман «Герої як ми». В ньому письменник екстраординарно зображує падіння стіни. Бруссіг засуджує та

вистіює НДР, для цього він застосовує в романі такі засоби виразності, як перебільшення, іронію та сатиру [32].

Свою популярність Кріста Вольф отримала ще до падіння стіни. Письменниця змогла висловити свою позицію щодо возз'єднання лише в 1996 році в романі «Медея». Для його створення Вольф послуговувалася класичним, грецьким міфом [41].

Яна Гензель була підлітком, коли не стало НДР. В 2002 році вона написала книгу «Діти зони», яка пронизана почуттям «остальгії» (ностальгії за НДР), а також авторка ідеалізує в романі колишню східну Німеччину [32].

Інго Шульце є видатним письменником та журналістом. В 2005 році він опублікував книгу «Нове життя». Оповідь ведеться як листування головного героя Енріко Турмера, де він описує свої емоції та події в першій половині 1990-х років [42]. В 2008 Шульце написав «Адам і Евелін». Для його написання автор надихався біблійними мотивами. В ньому він описав переживання схіжних німців, які зважувати вади та переваги возз'єднання. Письменник був нагороджений премією Уве Джонсона, а також Німецькою книжковою премією [40].

Письменник Уве Теллкамп в 2008 році опублікував книгу «Башта». Цей роман є частково автобіографічним, в ньому йдеться про жорстокість політичного режиму НДР. «Башта» була написана з витримкою класичного, канонічного роману [32].

2.3 Томас Бруссіг як відомий письменник періоду возз'єднання НДР з ФРН

Томас Бруссіг відомий прозаїк та сценарист. Він народився в західному Берліні 16 грудня 1964 року. Бруссіг вчився на будівельника та в 1984 році отримав диплом про закінчення. Після отримання освіти був призваний до армії, майбутній письменник служив в національній поліції. Коли його було демобілізовано, він вирішив вивчати соціологію та вступив до Вільного

університету Берліна. Там він провчився 3 роки, але не закінчив навчання. Бруссіг змінив багато робіт, але під час пошуку себе Бруссіг написав перший роман «Акварелі», що означав початок кар'єри.

В 2000 він знов вступив до університету. Тепер він студіював кіно, драматургію та телебачення в Академії кіно і телебачення ім. Конрада Вольфа, та отримав дипломи по закінченню університету. Прославився Бруссіг як письменник після виходу в світ роману «Герої як ми» (1995). Ця книга стала бестселером [37].

У 1999 виходить фільм «Сонячна алея» від режисера Леандера Хаусмана, автором сценарію був Томас Бруссіг. Також в 1999 він опублікує роман за мотивами свого сценарію на цей фільм, який теж отримає популярність та визнання в Німеччині. В 2001 Бруссіг працював над монодрамою «Життя до чоловіків».

Окрім численних романів, які спрямовані на дорослу аудиторію, Бруссіг також писав і для дітей. Він дебютував з книгою «Черв'як в башті» (2011). Також в 2011 він написав лібрето до мюзикла «За горизонтом» Удо Лінденберга. Бруссіг разом з режисером Едгаром Райтцером створювали трилогію «Батьківщина» [37].

За свої творчі досягнення Томас Бруссіг отримав такі нагороди: премію Ганса Фалада, премію Берлінський ведмідь, медаль Карла Цукмайера, Німецьку премію за сценарій та Німецьку комедійну премію.
<https://www.thomasbrussig.de/biographie>

Бруссіг продовжує свій творчий шлях, останнім його виданням було дитяча книжка «Різдвяна гуска Герміна» (2016) [45] та «Найкращі наміри» (2017) [44].

2.4 Роман Томаса Бруссіґа «Сонячна алея» як яскравий приклад літературного повороту періоду возз'єднання ФРН та НДР

Роман «Сонячна алея» був присвячений батькам автора. Також Бруссіґ подякував режисеру, який співпрацював з ним та зняв фільм «Сонячна алея».

Оповідь починається з того як на потсдамській конференції Черчіль, Сталін та Трумен стояли перед картою Берліну та думали як його поділити між Америкою та ССРСР. Зокрема, вони думали як поділити вулицю Сонячна алея, обидві сторони хотіли її отримати. Вирішальне слово було за Черчиллем, він був на боці Америки і вже хотів оголосити своє рішення, але в нього затух недопалок, який він курил. Сталін запропонував Черчиллю підпалити. Прем'єр-міністр мав якимось чином віддячити Сталіну за цю люб'язність. І він розпорядився віддати до складу НДР маленький кінець Сонячної алеї та майже всю вулицю до ФРН.

Принаймні так собі уявляв розподіл Сонячної алеї головний герой роману Міхаель Куппіш. Близькі його називають Міхою. Він живе на тому самому короткому кінці вулиці. Міха - це звичайний підліток та учень. Він мешкає в маленькій типовій квартирі з батьками, братом та сестрою. Батька звать Хорст, він працює водієм трамвая. Мати звать Доріс, і більш за все вона хоче, щоб Міха вчився в Радянському союзі і навіть кличе свого сина на російський манер – Мішою. Ім'я брата – Бернд і він несе службу. Сестра Сабіна шукає своє кохання і в пошуці життєвого шляху. До них в гості часто приїздить західний дядечко Хайнц, який також живе на Сонячній алеї. Він намагається балувати свою родину, він таємно провозить їжу та одяг з ФРН, наприклад: привіз рулет, який він прив'язав до своєї голені, або костюм для Міхи, Хайнц для цього дуже схуднув, щоб він зумів одягти костюм розміра Міхи і поверх свій костюм.

У Міхаеля є компанія, вони зазвичай зустрічаються на майданчику, на якому гралися в дитинстві. Підлітки розважали себе там розмовами та

забороненою музикою. Чим більш забороненою була музика, тим крутіше вони себе відчували. В них був справжній ритуал, як правильно себе вести, коли слухаєш заборонену музику.

Міха казав, що вони один єдиний потенціал, так як друзів багато що об'єднує. Вони слухають одну й ту ж музику, живуть в типовій забудові, мають одні й ті ж самі проблеми, навіть закохані в одну дівчину, найгарнішу ученицю в їх школі.

В романі «Сонячна алея» показане повсякденне життя східних німців через призму бачення автора. [34]

Висновки до Розділу 2.

У даному розділі ми розглянули, на нашу думку, найважливіші питання, які допоможуть зрозуміти сутність наступного розділу нашого дослідження. Отже, ми виділили такі моменти:

1) об'єднання НДР з ФРН. Це доволі цікавий історичний факт в державотворчості Німеччини як держави. Чимало змін відбулося в самій країні, в адміністративній, в законодавчій та економічній сферах. Людські думки з цього приводу теж були різні. Об'єднання країни відбувалось під виглядом двох ментально- та світоглядно різних держав. Реінтеграції суспільства на рівні повсякденної свідомості вдалося досягти, завдяки поширенню тематичної художньої літератури;

2) створення літературного напрямку саме періоду об'єднання НДР з ФРН та творчість письменників зазначеного періоду;

3) вивчення біографії Томаса Бруссіґа як яскравого та неординарного представника літературного напрямку часів об'єднання НДР з ФРН;

4) проведення аналізу змісту роману Томаса Бруссіґа «Сонячна алея» для проведення у подальшому дослідженні паралелі подій часу об'єднання НДР з ФРН та проаналізованими з твору мовними реаліями.

РОЗДІЛ 3. КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ПЕРЕКЛАД МОВНИХ РЕАЛІЙ НА ПРИКЛАДІ РОМАНА ТОМАСА БРУССІГА «СОНЯЧНА АЛЕЯ»

3.1 Вивчення класифікації мовних реалій на прикладі роману Томаса Бруссіга «Сонячна алея»

Простудіювавши вже існуючі класифікації мовних реалій від перекладознавців, які вивчали це питання, ми вирішили використовувати в межах нашого дослідження класифікацію Г. Томахіна, яка на нашу думку, найбільш повна та доцільна до дослідження.

Цієї системи ми притримувалися для класифікування роману Томаса Бруссіга «Сонячна алея» [34] та для перекладу реалій послуговувались німецько-український словник [38]. Класифікація реалій за Г. Томахіном поєднує чотири групи за своєю тематикою: релігійні, культурні та освітні реалії, географічні реалії, політичні та суспільні реалії та побутові реалії.

Першу групу – побутові реалії ми розділили на наступні підгрупи:

- а) їжа та напої: *Soljanka, Schnaps, Buttercremetorte, Cola*;
- б) меблі і житло: *Q3a, Ohrensessel, Tisch*;
- в) транспорт: *AWO, Klappfahrrad, Trabant, 350er Jawa, Motorrad, Moped, Staatskarosse, Westauto*;
- г) гроші: *Mark; Westen, Osten, Tukrig*;
- г) сленг: *Klamotten, Fete, Mann, dufte, prima, urst, fetzig, stark, geil, irre, Sound, Show, Metschi, Clique, Trabi*;
- д) побутова техніка: *SFBeat, Tonträger, Staubsauger, Fichtelberg-Radio, Hi-Fi-Anlage, Vier-Komponenten-Stereoanlage, Zimmerradio*;
- е) прізвиська: *Wuschel, Brille, Schrapnell, Kante, Hippie, Existentialistin, Theologe, Westonkel, Turniertanzschwuchtel*;
- ж) газети та журнали: *Berliner Zeitung, ND, BILD-Zeitung*;
- з) професії: *Innenminister, Leichenbestatter, Straßenbahnfahrer, Ingenieur, Schuldirektorin, Grenzer*;

Релігійні, культурні та освітні реалії:

а) музиканти, гурти та виконавці: *Edith Piaf, Rolling Stones, Wonderland, Jimi Hendrix, Bach, Eric Burdon, Alexandrow-Ensemble, Bachmann Turner Overdrive, sowjetische Armeechöre*;

б) пісні та композиції: *Wohltemperiertem Klavier, Brown Sugar, Hiroshima, Je t'aime, Moscow, Moscow, Have You Seen Your Mother Baby, Non, je ne regrette rien, Gimmie Shelter, Honky Tonk Woman*;

в) музикальні інструменти: *Mandoline, Bandoneon, Orgel, Dudelsack, Pioniertrummeln*;

г) святкові дні та святкові акції: *Jugendfestival, der Parteitag, Kampagne, Jubiläum, Jahrestag der Republik, 7. Oktober*;

ґ) шкільні заходи: *Diskussionsbeitrag, Schuldisco, Abschlussball*;

д) засоби відтворення музики: *CD, Hülle, LP, Kasette, Platte*;

е) танці: *Walzer, Rumba, Tango, Boogie-Woogie*;

є) філософи, теоретики та ідеологи: *Jean Paul Sartre, Mahatma Gandhi, Friedrich Nietzsche, Leo Trotzki, Rudolf Steiner, Sigmund Freud*;

ж) релігійні вислови: *Amen, Halleluja*.

Суспільно-політичні реалії:

а) політичні діячі: *Harry S. Truman, Winston Churchill, Josef Stalin, Lenin*;

б) організації: *DSF (Gesellschaft für Deutsch-Sowjetische Freundschaft), FDJ (Freie Deutsche Jugend), DTSB (Deutscher Turn- und Sportbund), GST (Gesellschaft für Sport und Technik, Roter Kloster*;

в) представники влади: *ABV (Abschnittsbevollmächtigter), Grenzer, Schuldirektorin, sowjetische Delegation, Polizeipräsident*;

г) звання та титули: *Leutnant, Hauptmann, Oberst, Unterleutnant, Oberleutnant, Major*;

ґ) атрибути: *rote Fahnen, Pioniertücher, FDJ-Hemd, Embleme, Pioniertrummeln, Mainelke, DDR-Fahnen, Honeckerporträt*;

д) політичні гасла: „*Kostenloser Schulbesuch!*“ [34, с. 86], „*Kostenloser Arztbesuch!*“ [34, с. 86], „*Stabile preise!*“ [34, с. 86], „*Der Hunger nach Freiheit*

ist größer als der Hunger nach Brot!“ [34, с. 80-81], „*Die Partei ist die Vorhut der Arbeiterklasse!*“ [34, с. 21];

е) прикордонні ділянки та пункти: *Aussichtsturm, Westseite, Todesstreife, Wachturm, Grenzübergang*;

є) вибори: *Wahlurne, Wahllokal, Stimmberechtigte, Wahlliste, Stimme, Wahlgesetz, Wahlkabine, Stimmzettel, Jastimmen, Wahlergebnisse, Nichtwähler, Wahlsonntag, Obrigkeit*;

Географічні реалії:

а) країни: *DDR, BRD, Mongolei, China, Sowjetunion, Russland, USA, Vietnam*;

б) міста та населені пункти: *Westberlin, Ostberlin, Potsdam, Strausberg*;

в) горні вершини та холми: *Everest, Müggelberg, Pik Stalin, Rodelberg*.

У цілому, для передачі реалій було застосовано не одну перекладацьку трансформацію, а ще й в поєднанні з іншими трансформаціями, якщо це стосується словосполучень. Така потреба виникає для набування як найбільшого наближення за значенням, що відображало б культурне забарвлення лексичної одиниці та впливала б на реципієнта перекладу так само, як і на носія оригінальної мови. Такі чинники й обґрунтовують використання декількох перекладацьких трансформацій.

Розглядаючи реалії з різних площин, варто зауважити й на структурну складову цих лексичних одиниць. Зважаючи на дослідження в першому розділі, реалії поділяють за структурою на реалії-фразеологізми, реалії-одночлени та реалії-полічлени.

Реалії-одночлени в романі Томаса Бруссіґа «Сонячна алея» проілюстровані в наступних прикладах.

а) „*Wenn die Stasi zu unsern Nachbarn kommt...*“ [34, с.40] – Коли **Штазі** прийдуть до наших сусідів;

б) „*...das klatschnasse Banner so vor sich herzutragen...*“ [34, с.27] – ...несучи мокрий банер перед собою...;

в) „*Und dazu hatten sie sogar einen langsamen Titel*“ [34, с.25] – І навіть мали повільний **трек**;

г) „*Die Existentialistin hatte die Idee, eine Fete zu veranstalten...*“ [34, с.102] – У екзистенціалістки виникла ідея влаштувати тусовку...;

г) „*Das ist der Todesstreifen, Mann, da wirst du erschossen...*“ [34, с.139] – Це смуга смерті, **чувак**, там тебе застрелять...;

д) „*All die sagenhaften Autos, die ihr kleiner Bruder nur als Matchbox kassierte,...*“ [34, с.134] – З всіх легендарних машинок, її маленький брат колекціонував лише «**Метчбокс**»...

Реаліями-полічленами також насичений текст роману:

а) „*Und ein A an der richtigen Stelle in einer roten Parole anzubringen war eine verwegene Tat*“ [34, с.22] – І поставити букву А в потрібному місці в **червоному гаслі** було сміливим вчинком;

б) „*Und um auf das Rote Kloster zu kommen...*“ [34, с. 40] – І щоб потрапити до **Червоного монастиря**...;

в) „*Herr Kuppisch las die Berliner Zeitung, nicht das ND*“ [34, с. 35] – Пан Куппіш читав «**Берлінер Цайтунг**», а не «НД»;

г) „*Nach Russland geht man doch nur mit 'ner MPi unterm Arm oder 'ner Kugel am Bein*“ [34, с. 40] – В росію їдуть тільки з **автоматом під пахвою** або з **гирею на нозі**.

Приклади до реалій-фразеологізмів можуть бути продемонстровані в наступних випадках:

а) „*Jungs, ihr wollt mich wohl für dumm verkaufen*“ [34, с. 12] – Хлопці, ви, мабуть, вважаєте мене за дурня;

б) „*...doch schnell mal 'ne Kugel verirrt*“ [34, с. 84] - але куля швидко може влучити;

в) „*eins-fix-drei*“ [34, с. 38] - на раз-два.

Літературне направлення повороту наповнена реаліями, в романі «Сонячна алея» найчастіше зустрічаються реалії з таких тематичних груп, як побутові реалії та релігійні, освітні, культурні реалії. Для передачі реалій

перекладачу необхідно розумітися на мовних структурах, культуру, побут, політику та історію народу. Володіння цими знаннями допоможе дібрати найбільш вдалу трансформацію.

3.2. Особливості методів перекладу мовних реалій на прикладі роману Томаса Бруссіга «Сонячна алея»

В нашому дослідженні були проаналізовані лінгвокультурні реалії у романі «Сонячна алея» Томаса Бруссіга. Методом суцільного відбору було обрано приблизно 150 мовних одиниць, які віддзеркалюють культурні та історичні особливості німецького суспільства за часів НДР. Було розглянуто особливості методів перекладу реалій в романі. Теоретичною базою були основні положення в першому розділі, які ґрунтуються на монографіях, наукових статтях та інше.

На складність та проблематичність перекладу можуть впливати такі чинники, як різність структур мови, інша ментальність, культура та історія. Найважче відтворити іншою мовою художній текст. На відміну від класифікування реалій, питання передачі реалій іншими мовами поки ще не вирішено. Такі перекладознавці як С. Флорін, В. Виноградов, С. Влахов та інші досліджували та прагнули знайти найдоцільніший спосіб передачі реалій. Також мовознавці вважають, що перекласти реалії іноземною мовою неможливо, це вони пояснюють відсутністю еквівалентів до реалій.

Проаналізувавши способи перекладацьких трансформацій, які пропонують перекладознавці, для нашого дослідження ми надали перевагу наступним перекладацьким трансформаціям: калькування, напівкалька, комбінований переклад, транскрипція, транслітерація, гіпонімічний переклад, гіперонімічний переклад, описовий переклад, добір традиційний відповідників. Ці способи вважаються найрозповсюдженішими, що застосовують перекладачі для передачі реалій.

На жаль, наразі до єдиного перекладу «Сонячної алеї» українською мовою ми не маємо доступу, тож запропоновуємо наш переклад реалій, спираючись на німецько-український словник. [38]

Калькування – буквально передачу реалії, ми застосували до наступних реалій.

1) „...*dass sein erster Liebesbrief vom Wind in den **Todesstreifen** getragen wurde...*“ [34, с. 9]

«...що вітер відніс його перший любовний лист на **смугу смерті...**»

2) „*Das eine war ein Blättchen mit viel Lokalem und einem Anzeigenteil, das andere war das **Zentralorgan**.*“ [34, с. 35]

«Один був газеткою з місцевими речами та розділом з об’явами, а інший **центральним органом**».

3) „*Wessen **Tonträger?***» *fragte der ABV*“ [34, с. 15]

«Чий **звуконосій?**» спитав дільничний.

4) „*Ich habe Lenin angegriffen, dazu auch noch die **Arbeiterklasse** und die Partei.*“ [34, с. 28]

«Я напав на Леніна, а також на **робітничий клас** і партію».

5) „*So ein **Jugendfestival** ist doch eine schöne Sache*«, *rief Frau Kuppisch...*“ [34, с.66]

«Такий **молодіжний фестиваль** — це хороша справа», — вигукнула пані Куппіш...

6) „*Dieser Sessel war der Stammplatz von Onkel Heinz, dem **Westonkel**.*“ [34, с.34]

«Це крісло було звичайним місцем для дядька Хайнца, **західного дядька**.»

7) „*Wuschel fuhr mit seinem **Klapprad** nach Strausberg...*“ [34, с. 52]

«Кучерявий поїхав на своєму **складному велосипеді** до Штраусберга...»

В цих прикладах було продемонстровано вживання кальки для передачі двоосновних слів-реалій на українську, які на нашу думку, найбільш вдало підходять для цього способу.

Напівкалькування ми застосували в наступних випадках. Для цього способу характерний буквальний переклад однієї частини слова.

1) „*Die **Tanzfläche** leerte sich schlagartig.*“ [34, с. 24]

«**Танцмайданчик** раптом спорожнів.»

2) „*Es war nur eine Übung für die **Militärparade** am 7. Oktober...*“ [34, с.146]

«Це були лише тренування до **військового параду 7 жовтня...**»

3) „*...also kein **Jugoscheiß** und erst recht keine indische Pressung*“ [34, с.51]

«...тож ніякої **югославської погані** і, звичайно, ніякого індійського пресингу»

4) „*Die **Lüge, der Feind und der Klassenkampf***“ [34, с. 80]

«**Брехня, ворог і класова боротьба**».

5) „*...Der **Polizeipräsident** persönlich wird nach vom gestürmt sein...*“ [34, с.16]

«...**начальник поліції** сам кинувся вперед...»

6) „*Es war doch ein **Doppelalbum!***“ [34, с. 143]

«Це ж був **подвійний альбом!**...»

Комбінований переклад – комбінування способів перекладу. Такі комбінації мають численну кількість варіантів.

1) „*Miriam zog ihre **FDJ-Bluse** aus einer Tüte und streifte sie über*“ [34, с.28]

«Міріам витягла з сумки свою **блузу члена молодіжного союзу** і одягла її.»

В цій комбінації ми поєднали описовий переклад. *FDJ* – це союз, аббревіатура якої розшифровується як *Freie Deutsche Jugend*, або *Вільна Німецька Молодь*. Другим компонентом цієї комбінації є калька *блуза* – *Bluse*.

2) „*...so dass der beim Rückwärtsfahren eine **Gagarin-Büste** abservierte*“ [34, с. 55]

«так що при русі заднім ходом скинув **бюст Гагаріна**.»

В цьому прикладі ми використовуємо поєднання кальки *бюст* – *Büste* та транслітерації прізвища *Гагарін* – *Gagarin*.

3) „Eine **Eric-Burdon-LP** steckte in einer Hülle von Bachs **Wohltemperiertem Klavier**.“ [34, с. 54]

«Платівка Еріка Бердона була в обкладинці «Добре темперований клавір» Баха».

Тут ми використали поєднання транслітерації імені *Ерік Бердон* - *Eric-Burdon* та гіпонімічний переклад *LP* – це скорочення від *Langspielplatte*, тобто платівка з довгим часом відтворення, ми звузили це поняття до *платівки*.

В другому випадку цього прикладу було застосовано поєднання транскрипції *клавір* - *Klavier* та напівкалькування *добре темперований* – *Wohltemperiert*.

4) „...rollten Panzer die **Karl-Marx-Allee** entlang“ [34, с. 146]

«...танки котилися по **алеї імені Карла Маркса**.»

В цьому випадку було використано транслітерація імені *Карл Маркс* – *Karl Marx* та калька *алея* – *Allee*.

5) „Er ließ sich dafür sogar bezahlen, und zwar mit **Matchbox-Autos**.“ [34, с. 20]

«Він навіть отримав за це гроші, і також **машинки Метчбокс**.»

Тут продемонстровано комбінацію транскрипція фірми іграшкових машинок *Метчбокс* - *Matchbox* та гіперонімічного перекладу *машинка* – *Auto*, ми розширили поняття машина до (іграшкової) машинки.

Транскрипція передбачає передачу реалій за звуками, а транслітерація – за графічними знаками мовою перекладу.

1) „...Micha verglich seine Eltern dann immer unwillkürlich mit den **Rosenbergs in Sing-Sing**...“ [34, с. 38]

«...Міха завжди мимоволі порівнював своїх батьків з **Розенбергами** в «Сінг-Сінг»...»

2) „Die Existentialistin schaltete **Edith Piaf** aus...“ [34, с. 76]

«Екзистенціалістка вимкнула **Едіт Піаф**...»

3) „...oder die **Rolling Stones**, die von vorne bis hinten verboten waren.“ [34, с. 11]

«або **Ролінг Стоунз**, які були заборонені від обкладинки до обкладинки.»

4) „...weißt du, ich hab **Zappa** dafür gekriegt, und **Zeppelin**.“ [34, с. 53]

«...ти знаєш, я отримав за це **Заппу** і **Зеппелін**.»

5) „...Was uns die Zitate der Klassiker des **Marxismus-Leninismus** heute sagen...“ [34, с. 22]

«...про що говорять нам сьогодні цитати з класиків **марксизму-ленінізму**...»

6) „...als **Josef Stalin**, **Harry S. Truman** und **Winston Churchill** die ehemalige **Reichshauptstadt** in Sektoren aufteilten...“ [34, с. 7]

«...коли **Іосиф Сталін**, **Гаррі С. Трумен** і **Вінстон Черчилль** розділили колишню столицю **Рейху** на сектори...»

7) „Wenn die **Stasi** zu unsern Nachbarn kommt und die nach uns ausfragt...“ [34, с. 41]

«Коли **Штазі** прийдуть до наших сусідів і запитають про нас...»

Зазвичай передачу за допомогою транслітерації та транскрипції застосовують для ономастичних реалій, але в останньому прикладі ми вирішили використати транскрипцію для збереження почуття в читача, що він сприймає іншомовний текст, хоча описовий переклад теж був би доречним.

Гіпер- або гіпонімічний переклад реалій – це родо-видова заміна. Реалія замінюється поняттям з більш вузьким або ширшим значенням.

1) „...dass der ABV seinen **Personalausweis** kontrollierte.“ [34, с. 31]

«що дільничний перевіряв його **посвідчення**»

2) „...Fünfundzwanzig Jahre **Sibirien** für ein halbes Pfund Kaffee!“ [34, с. 37]

«...Двадцять п'ять років **сибірських таборів** за півпуда кави!»

3) „Wenn seine Freunde meinten, ‘Wir sind eine **Clique**’, sagte Micha ‘Wir sind ein Potential‘“ [34, с. 10]

Коли його друзі сказали: «Ми — **компанія**», Міха сказав: «Ми — потенціал».

Clique має значення людей, які мають спільні інтереси, друзі, знайомі.

4) „*Diskussionsbeiträge* waren eine echte Strafe...“ [34, с. 22]

«**Дискусія** була справжнім покаранням...»

5) „...obwohl Olaf und Udo ihre *Quartiergäste* waren.“ [34, с. 87]

«...хоча Олаф і Удо були її **квартирантами**.»

Описовий переклад фахівці використовують до тих реалій, які неможливо передати на іншу мову за допомогою інших способів або буде шкодити правильному сприйняттю тексту.

1) „Aber der *ABV* ließ Micha ausgerechnet immer dann in Ruhe...“ [34, с.91]

«Але **дільничний** завжди лишав Міху в спокої...»

Абревіатура *ABV* це скорочення від *Abschnittsbevollmächtigter*, в перекладі - *дільничний інспектор міліції*. Ми використовуємо в перекладі тільки слово *дільничний*, щоб не перевантажувати текст та не ускладнювати його сприйняття читачем.

2) „...waren die legendären *Q3a-Bauten* mit ihren winzigen engen *Wohnungen*“ [34, с. 9]

«були легендарні, **типові для НДР новобудови** з їхніми крихітними вузькими квартирами»

Будинки типу *Q3a* забудовували НДР. Розшифровується це скорочення як *Querwandtyp (Nr. 3)* або українською *Хрестоподібний настінний тип (№3)*, що описує тип стінки у будівлі.

3) „...dass plötzlich die *AWO* neben Miriam ranfuhr und sie ihm entführte.“ [34, с. 91]

«що раптом автовелo-мотоцикл зупинився біля Міріам і викрав її.»

Скорочення *AWO* розшифровується як *Awtowelo-*, тож в своєму перекладі ми дали коротке визначення цієї абревіатури.

4) „...als endlich die Verhüllungen von den Schaufenstern fielen, sahen sie rote Fahnen, DDR-Fahnen, Honeckerporträts, **Mainelken**, FDJ-Hemden, Pioniertrommeln und Embleme“ [34, с. 88]

«...коли з вітрин нарешті впала завіса, вони побачили червоні прапори, прапори НДР, портрети Хонеккера, **папір для гвоздики**, формені сорочки, піонерські барабани та емблеми.»

В цьому прикладі багато реалій, але ми звернули увагу на слово *Mainelke*, воно означає червоний або рожевий папір, з якого виготовляються гвоздики на святкування Першого травня, зазвичай вони прикріплюються до одягу.

5) „...wie die sich schon damals nach der **SED** gesehnt haben.“ [34, с. 42]

«...як вони прагнули тоді в **соцпартію**.»

Абревіатура *SED* має значення *Соціалістична єдина партія Німеччини*. Для надання додаткових відтінків ми вирішили скоротити слово *соціалістичний* до *соц-*, слова в назві партії *єдина* та *Німеччини* було вирішено прибрати, щоб не перевантажувати читача.

Власні назви передаються традиційним відповідники.

1) „...ob dort drüben **Westberlin** liegt...“ [34, с. 84]

«...чи там **Західний Берлін**...»

2) „Und damit bist du bis in die **Mongolei** gekommen?, «fragte Frau *Kuppisch*.“ [34, с. 96]

«А ось як ти потрапив до **Монголії**?» — запитала пані Куппіш.

3) „Die Not im **Osten** - wie lange hält das Volk noch still?“ [34, с. 79]

«Біда на сході – як довго народ буде мовчати?»

4) „...dass auch auf der **Potsdamer** Konferenz im Sommer 1945...“ [34, с. 7]

«... що також на **Потсдамській** конференції влітку 1945 р...»

5) „Wie **Deutschland** nicht gevierteilt wurde“ [34, с. 121]

«Як **Німеччина** не була четвертована»

Висновки до Розділу 3.

Аналізуючи класифікацію мовних реалій на основі роману Томаса Бруссіґа «Сонячна алея», ми вирішили спиратися в межах нашого дослідження на класифікацію Г. Томахіна, яка на нашу думку, найбільш повна та доцільна до дослідження. З досліджуваного нами ми можемо визначити які мовні реалії використовував автор у романі:

- побутові реалії (їжа та напої, меблі і житло, транспорт, гроші, сленг, побутова техніка, прізвиська, газети та журнали, назви професій);
- релігійні, культурні та освітні реалії (музиканти, гурти та виконавці, пісні та композиції, музичні інструменти, святкові дні та святкові акції, шкільні заходи, засоби відтворення музики, танці, філософи, теоретики та ідеологи, релігійні вислови);
- суспільно-політичні реалії (політичні діячі, організації, представники влади, звання та титули, атрибути, політичні гасла, прикордонні ділянки та пункти);
- географічні реалії (назви країн, назви міст та населених пунктів, назви горних вершин та холмів).

Вивчаючи реалії з різних площин, а саме за структурою, ми з'ясували, що в тексті роману наявні реалії-фразеологізми, реалії-одночлени та реалії-полічлени.

В нашому дослідженні ми проаналізували приблизно 150 лінгвокультурних реалій з роману Томаса Бруссіґа «Сонячна алея». Вони віддзеркалюють культурні та історичні особливості німецького суспільства за часів НДР.

Під час нашого дослідження ми звернули увагу на такі перекладацькі трансформації, які наявні в романі Томаса Бруссіґа «Сонячна алея»: калькування, напівкалька, комбінований переклад, транскрипція, транслітерація, гіпонімічний переклад, гіперонімічний переклад, описовий переклад, добір традиційний відповідників.

ВИСНОВКИ

У нашій науковій роботі ми спробували сформулювати термін «реалія» та пізнати їх властивості – саме для дослідження питань і труднощів на які може наразитися перекладач на дорозі до змістовного, адекватного та повного перекладу художнього твору, схарактеризувавши наявні класифікації реалій та прослідкувавши визначальні прийоми їх перекладу, надалі матеріалізувавши всі теоретичні знання в дійсності – розглянули український переклад творів художньої літератури часів воз'єднання ФРН з НДР, а саме романа Томаса Бруссіґа «Сонячна алея».

Лінгвісти вивчали поняття «реалія» з різних наукових поглядів, на ґрунті аналізу їх наукових розвідок ми дійшли висновку, що реалія як факт має вкрай змістовну семантичну насиченість, бо здебільшого є національно позначеною, характерною для окремих галузей діяльності чи існування людини лексичною одиницею, що властива певній визначеній країні чи нації. Реалія у соціолінгвістичному аспекті відбиває характерну картину світу людей, які маркованою спілкуються певною мовою, бо реалії – це поняття, що називають об'єкти, явища, предмети, притаманні для життя, культури, побуту, історичного та соціального розвитку певного народу які стають незрозумілі для іншого. Саме через це, переклад реалій, що застосовують у художніх творах письменники, – це вкрай значна та складна робота. Перекладач повинен впевнено знати історію, культуру, суспільно-політичний стан, економіку користувачів мови, якою створений певний твір. Себто перекладач зобов'язаний мати так звані фонові знання, щоб абсолютно точно розкрити значення реалій та забезпечити їх ідентичного розуміння реципієнтом.

Поняття «реалія» докладно застосовується в лексиці та в перекладознавстві. Фігурують різні думки з приводу дефініцій поняття «реалія»: як властиве щось тільки даній країні; як своєрідність державного устрою, будні, традиції; як відмітку характерних та буденних національних слів і зворотів, для яких не існує відповідників при перекладі; предмет або

явище, що пов'язані з визначеною культурою, побутом, історичним періодом певного народу, які не бувають в інших країнах.

Вони змальовують буденну історію, політичний устрій, культуру, конкретику, літературу, побут, навіть ландшафт чи спосіб харчування. На сьогоднішній день дослідили різні класифікації реалій за фонетичними, семантичними, граматичними, часовими, місцевими, та іншими ознаками.

Нами під час нашого дослідження була приділена увага класифікації мовних реалій за С. Флорінім та С. Власовим. Вчені документували, що класифікація реалій повинна впроваджуватися двома способами: перший спосіб – це розподіл за предметною властивістю, а інший спосіб – розподіл за ознакою місцини, що є підвладний національній та мовній приналежності. Більш докладною є класифікація С. Влахова та С. Флоріна за предметною ознакою. Класифікація лінгвістів за предметною ознакою обгортає всі сторони існування та буття певного народу. Вчені співвідносять сюди етнографічні, географічні та суспільно-політичні реалії. Доведено, що реалії дуже залежать від змін в розвитку суспільства. Вони більш наочно відбиватиметься чіткий взаємозв'язок між мовою та культурою: виникнення нових реалій у духовній і матеріальній дійсності призводить до створення належних слів у мові.

Розбіжним є питання про розмежування і виділення засобів перекладу реалій, про необхідність та правомірність застосовування будь-якого способу перекладу. З наряду перекладознавства, то нами були проаналізовані прийоми перекладу мовних реалій, посилаючись на класифікацію Р. Зорівчак. Перекладознавиця, базуючись на паралелі мов виокремила подальші прийоми «трансляційного реномінування: дескриптивний перифраз, калькування, транскрипція, контекстуальне пояснення реалій, інтерлінгвістична транспозиція на конотативному щаблі, уподібнення, комбіноване та гіперонімічне перейменування».

В проведеному нами дослідженні був проаналізований історичний період Поворот, що означає падіння Берлінського муру та возз'єднання ФРН та НДР. Падіння стіни було обумовлене високим суспільним невдоволенням режимом

НДР на Сході та масові втечі з східної Німеччини. 31 серпня 1990 було погоджено політичними лідерами ФРН та НДР приєднання земель НДР до ФРН. 12 вересня 1990 була підписана угода між НДР, ФРН, США, СРСР, Великою Британією та Францією, за допомогою цієї угоди було вирішене «німецьке питання». 3 жовтням 1990 було проголошено об'єднання НДР та ФРН. Проте громадськість не була готова до об'єднання колись єдиної Німеччини. Східні та західні німці відчували кризу ідентичності, ставились один до одного упереджено та навіть ксенофобно.

Під час нашого дослідження ми виявили важливість літератури Повороту, за допомогою якої артикулювалась проблема реінтеграції східних та західних німців. Більшість авторів, які писали в літературному напрямку Повороту були з східної Німеччини, але з західної також працювали в цьому напрямку. Письменники по різному ставилися до падіння стіни, одні автори висміюють режим НДР, а інші відчували «остальгію» (ностальгію за НДР). Літературний напрямок Повороту не має канонічних форм, концепцій або стилю. Письменники послуговувались грецькими міфами, використовували біблійні мотиви та надихалися іншими авторами.

В нашому дослідженні ми розглянули життєвий та творчий шлях Томаса Бруссіга, видатного німецького письменника та сценариста, який народився в НДР. В своєму романі «Сонячна алея», він розповідає про життя звичайних громадян НДР, які живуть біля Берлінської стіни. Цей роман насичений реаліями.

Реалії в цьому романі ми розділяли послуговуючись класифікацією Г. Томахіна за наступними тематиками: географічні реалії, релігійні, культурні та освітні реалії, побутові реалії та політичні та суспільні реалії.

Побутові реалії були поділені на підрозділи: їжа та напої, меблі і житло, транспорт, гроші, сленг, побутова техніка, прізвиська, газети та журнали, назви професій.

Релігійні, культурні та освітні реалії мали такі підрозділи: музиканти, гурти та виконавці, пісні та композиції, музичні інструменти, святкові дні та

святкові акції, шкільні заходи, засоби відтворення музики, танці, філософи, теоретики та ідеологи, релігійні вислови.

Суспільно-політичні реалії мали підгрупи: політичні діячі, організації, представники влади, звання та титули, атрибути, політичні гасла, прикордонні ділянки та пункти.

Та географічні реалії мали найменшу кількість підгруп та прикладів в романі: назви країн, назви міст та населених пунктів, назви горних вершин та холмів.

Також в своєму дослідженні ми проаналізували реалії в романі з структурного аспекту. Реалії поділяються на реалії-одночлени, реалії-полічлени та реалії-фразеологізми.

Було проаналізовано близько 150 лінгвокультурних реалій з «Сонячної алеї» Томаса Бруссіга, які демонструють історико-культурну специфіку суспільства в період НДР.

Ми запропонували нашу передачу реалій з роману «Сонячна алея». Для цього ми послуговувались наступними перекладацькими трансформаціями: калькування, напівкалька, комбінований переклад, транскрипція, транслітерація, гіпонімічний переклад, гіперонімічний переклад, описовий переклад, добір традиційний відповідників.

Втім за результатами багатоманіття проаналізованих мовних одиниць і їх суб'єктивних особливостей, варіанти подання реалій в мову перекладу мають можливість видозмінюватись і граничити один з одним. Перекладач вибирає будь-який інший прийом посилаючись на отримані знання і надбану під час процесу роботи навичку, отож остаточне слово в більшості випадків полишається за перекладачем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абабілова Н., Усаченко, І. Реалія як об'єкт досліджень вітчизняних та зарубіжних перекладознавців. Наукові аписки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство. 2017. Вип. 2(28). С. 4–9.
2. Бархударов Л.С. Язык и перевод. М.: Международные отношения. 1975. С. 78-79.
3. Бугулов И.Н., Шевченко О.Ф. Особенности передачи слов-реалий в переводах англоязычной литературы развивающихся стран. К. 1985. С. 106.
4. Верещагин Е.М. Лингвострановедческая теория слова / Е.М. Верещагин, В. Г. Костомаров. М. : Русский язык, 1980. 320 с.
5. Верещагин Е.М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. М.: Русский язык, 1983. 269 с.
6. Виноградов В.С. Лексические вопросы перевода художественной прозы / В. С. Виноградов. М.: Издательство Московского университета, 1978. 172 с.
7. Влахов С. Непереводимое в переводе: Реалии. Мастерство перевода: сб./ гл.ред. К. Чуковский. 1969. № 6. С. 432–456.
8. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. М.: Международные отношения, 1980. С. 18-93.
9. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львів. держ. ун-ті, 1989. 215 с.
10. Зорівчак Р.П. Статус реалії як перекладознавчого терміна. // Теорія и практика перевода. К., 1985. С. 2.
11. Кіяниця К. Ю. Відтворення українських історичних реалій у німецькомовних художніх перекладах ХХ – поч. ХХІ століття (Дис. канд. філол. наук). Київський національний університет імені Тараса Шевченка МОН України. Київ. 2017.

12. Ковганюк С. Практика перекладу (3 досвіду перекладача). Київ: Дніпро, 1968. 276с.
13. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). М.: Высш. шк., 1990. С. 23-24.
14. Коптілов В.В. Актуальні питання українського художнього перекладу. К., Дніпро, 1971. 132 с.
15. Крюков А.Н. Фоновые знания и языковая коммуникация. Ю. А. Сорокин (Ред.), Этнопсихолінгвістика. Москва. Наука. 1988. С. 19-34.
16. Кундзіч О. Перекладацька мисль і перекладацький недомисел. Вітчизна. 1955. № 1. С. 138-164.
17. Левицкая Т. Р. Проблемы перевода / Т. Р. Левицкая, А. М. Фитерман. М. : Международные отношения, 1976. 205 с.
18. Лівицька І. Проблема дефініції та перекладу реалій в художньому тексті. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Філологічні науки. 2009. Вип. 81(4). С. 173-178.
19. Мороз А.А. Реалія як об'єкт лінгвістичного дослідження. Бердянськ, 1999. С. 104.
20. Попова И. М. Повседневные идеологии. Как они живут, меняются и исчезают. К.: Сфера, 2000. 226 с.
21. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. М.: Международные отношения, 1974. 216 с.
22. Россельс Вл. Перевод и национальное своеобразие подлинника. В сборнике «Вопросы художественного перевода». М.: Советский писатель, 1955. С. 169.
23. Соколов Л.Н. О переводе образа образом. В сборнике «Вопросы художественного перевода». М.: Советский писатель, 1955. С. 270-290.
24. Томахин, Г.Д. Реалии в языке и культуре. ИЯШ. 1997. №3. С. 13-18.
25. Томахин Г.Д. США. Лингвострановедческий словарь/ Г.Д. Томахин М. : Русский язык, 1999. 576 с.

26. Федоров А.В. Введение в теорию перевода / А.В. Федоров. М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1958. 336 с.
27. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). Москва: Высшая школа. 1983.
28. Федоров А.В. О художественном переводе. Ленинград: Гослитиздат. 1941.
29. Чернікова Л.Ф., Зубкова, Л.В. Мовні реалії та проблеми їх перекладу. Культура народів Причорномор'я. 2011. № 216. С. 172-178.
30. Шатков Г.В. Перевод русской безэквивалентной лексики на норвежский язык : На материале норвежских переводов русской общественно-политической литературы (Дис. канд. филол. наук). Москва. 1952.
31. Brüns E. Nach dem Mauerfall. Eine Literaturgeschichte der Entgrenzung. - Wilhelm Fink Verlag, München, 2006. - 315 S.
32. Nicole Leier. 'Wendeliteratur – Literatur der Wende? Der Mauerfall in ausgewählten Werkender deutschen Literatur' Berlin. Boston. 2017.
33. Thumfart A. Die politische Integration Ostdeutschlands. - Frankfurt/M., 2002.
34. Thomas Brussig: 'Am kürzeren Ende der Sonnenallee'. Frankfurt am Main, 2001. S.160.

Електронні ресурси

35. Ваховська Н.Л. Німецька література після Повороту: основні координати. URL:<https://archive.prostory.net.ua/ua/articles/198-2009-04-16-18-19-10>.
36. Палій Г.О. «Досвід воз'єднання німеччини: уроки для України в контексті перспектив реінтеграції». Strategic Panorama, (1), 5-17. URL: <https://doi.org/10.53679/2616-9460.1.2022.01> 2022.
37. Томас Бруссиг – о писателе: веб-сайт. URL: <https://www.livelib.ru/author/102823-tomas-brussig>

38. Словник для допитливих людей: веб-сайт. URL:
<https://educalingo.com/uk/dic-de>

39. Duden: веб-сайт. URL: https://www.duden.de/rechtschreibung/Wende_Kehre_Umbruch_Neuerung

40. Edward Weintraut. Ingo Schulze's Adam und Evelyn: "Zwischen dem Nicht-mehr und dem Noch-nicht-dort": веб-сайт. URL:
https://www.researchgate.net/publication/309874498_Ingo_Schulze%27s_Adam_und_Evelyn_Zwischen_dem_Nicht-mehr_und_dem_Noch-nicht-dort

---

41. Heike Mund Bücher, die von der Wende erzählen: веб-сайт. URL:
<https://www.dw.com/de/bücher-die-von-der-wende-erzählen/a-18749740>

42. Ingo Schulze: Neue Leben: веб-сайт. URL:
<https://libcat.ru/knigi/proza/sovremennaya-proza/79465-ingo-schulze-neue-leben.html>

43. Literatur der Wende: веб-сайт. URL: <https://lektuerehilfe.de/literaturepochen/literatur-der-wende>

44. Thomas Brussig: веб-сайт. URL: <https://www.literaturport.de/Thomas.Brussig/>

45. THOMAS BRUSSIG: веб-сайт. URL:
<https://www.goethe.de/ins/pe/de/kul/sup/lit/aut/tbg.html>